

1331
895
STOCKHOLMS
STADS BIBLIOTEK

Tidn

&

Tidskr

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 1.

Rönung GUSTAF ADOLPHS

Ärminne.

Tiden, som ödelägger allt, ända intil sig sjelf, spar och förwarar likwäl emot förgångligheten, store Hertars Dykten, Hjeltars och Tyranners Minnen.

Bägge födas gemenligen i en blint och basigt. Men utplånas sällan eller aldrig ur efterkommandernes ihogkomst.

Tidebeckren wisa oss, så wäl dygdens och ärones-
heders-minnen, som lastens och ödygdens skam-
der; glömskan har ingendera öfwerhölgt, men lennat
bägges wården öfna, blotta och bara för efterles-
wandes skärslådan.

Jag får här en anledning at skåda ryktets na-
tur; huru det lefwande gör döde Hjeltars namn; Hu-
ru en del afledne fordra estertidens wälsignelser, och
en annan del decas rådna.

Jag stadnar med mina tankar wid en långd af
Svenska Förfar: jag ser alla på en gång och sam-
falte, såsom Mildhetens, Ärones och Rättwisans Gå-
der, men fäster mina tankar särskilt på en wärdig Gu-
staf Adolph, stor i Guds, stor i sina Jämlikars, i si-
na Undersåtares, och i hela Werldens ögen.

Sweta fordna Rönung, misthet dock icke, at jag
föreställer en något mer än hundraårig efterwerld, och
til

til et försök, wägar, til et wörbnads-ämne för Swenska barn, teckna Dit minne.

Häsbateknare ha:wa redan i widlyftige Historier och wältalige Aminnelse-Tal förekommit mig; men hwad hindrar det mig, at likafullt få i några forta ord wörda et Ramn och en Spira, som ännu aldrig nämnes utan förundran och pris.

Gustaf Adolph föddes år 1594, af Kungliat blod. Hög födsel gjorde honom stor, men Furstelig frågd och medfödd dygd ännu större.

Riket lofwade sig redan i Desß betydnande namn stora förmoner; deras hopp swikte dem ej eller, men wisade, huru Hjelta-dygder äfwen med namnet gå i arf.

Waggan blef under Desß spåda år en gömme för Desß barndom.

Barndomen förswann oförmärkt genom tiltagande ålder.

Dygden tiltog med åren; den fordrade endast hwad den fick; om omwårdnad, medelmättig handledning, som igenom Desß Herr Fars Kung Carl XI:tes omsorg skedde. Hans tidige fränfälle gjorde Desß Fru Mors möda så mycket större. Hon beredde äfwen, igenom utwaldaste råd och största efterdömen, Prinsens unga Hjerta til en boning för Konunga dygd, och tillita til et wärdigt ämne för så lefwande som ofödde Swenskar's högaktning och tack. Hon hade ej allenast lemniat honom det naturliga lifwet; Hon lärde honom äfwen, igenom åra och dygd, lefwa det lif som tid och wanslighet icke förmå utsläcka.

Prinsens undranswärdä förstånds-häfwor, desß eldfulla qwickhet, desß djupa wett, desß hårliga minne, med desß djusfynniga tänke-gäfwor, understödde af en utfökt upfostran, igenom Sedolära och Bokwett, bragte Rikens Ständer, utan mycken öfwerwågan, at på Desß obertonde år förtro honom Konunga-Spiran med Rikets Styrjel.

Janar

Janan Hans Herr Fader dog, ägde Han äfwen tilfälle, at emot Sveriges då warande Fiender, wisa sina första Hjelte-werk och unadoms tappethet.

Hans Herr Fars död beredde Honom i det målet et ännu widare fält.

Uti Hennes Maj:ts Drottning Christina, Hertig Johan, uti trogne Ruffens Råd, Brahe, Bjelke, Wabbing, Gyllenskierna, Wisparr och Oxenstierna, hade Hans Herr Fader förordnat Honom sätre Ledesmän til fullmyndige år.

Sveriges swåra omständigheter blefwo då straxt Hans ägnamål, och ämne för all Kunglig omsorg. Han stöt en hederlig Fred med Danmark.

Han blef sedermäta deras owån, som icke wille äga Hans wånstap, och wände sina Wapen emot Ruffarne, sedan Han gjort en underhandling til Fred med Polen, och werkeligen slutit Fred med de förente Nederländerne.

Sielf förde Han an sin Hår, och wisade, hur en stor Hjelte wägar sit lif - hwar Han icke spar andras.

Hans Gemål, som Han uti Maria Eleonora, Churförstens af Brandenburg Johan Sigismunds Dotter, walde sig, war Honom igenom stora egenstaper äfwen wärd.

Deras fåra sammanlesnad fortjente all högaktning; men at Han älskade Hennes utan blind kärlek och swaghet, tjente Honom til en ännu större heder.

Polsta Kronans fridigheter samlade Gustaf Adolpha Wapen. Igenom loflig omtanka, understödd af en reddbar Krigshår, började Han straxt at göra dem anfall. Kriget fortsattes, och en fullkomlig seger erhålles wid Stum (*) af de Swenske öfwer en wida öfwerlägsen fiende.

(*) Stum (Lat. Stumum) en Stad och Slott, icke långt ifrån Marienburg, hwarwid helt nära ligger Stumsdorff, hwarest 1655 Bredden stöts imellan Polen och Sverige.

Utän at sjelf frukta, då Han fant sin fiendes styrka, sade Han: ju flere Polackar, ju flere skole wi Swenske fölla.

D derpå följde en hederlig Fred, hwaruti Konung Gustaf Adolph bibehöll och ökade, så emot Rysska som Polska Hofwet, Sveriges gamla ära.

Det stora Tyska Kriget blef sedermera et tillfälle för Konung Gustaf Adolph, at widare wisa sin tapperhet.

Sedan Han förestått Riksens Ständer i allmän sammankomst, huru illa sinnad Kejsaren war emot Swenska Kronan, huru Hans wälde snart kunde taga öwerhand, huru Rikers gagn och heder fördrade, at taga del i Kriget: så gief Han med en utwäldt Armeé, och åtfölgd af stora Hälsyerrar, i et Krig, som i många mannaminnen hedrar Swer Rike.

Hans Wapen gjorde strax framsteg. Han segrade i Pommern. Han segrade i Meklenburg, wanc i Preusen. Han stöt en särdeles Fred med Frankrike; och förenade sit Rikes fördel med dettas på starkaste sätt.

Han förbant sig med åtskillige Tyske Förstar, och utom de förskilte fördelar, Han wanc genom sin förfigtighet och segrande Wapen, erhöit Han tillika med Chur-Försten af Saxen en ny seger åfwer de Kejserslige wid Leipzig.

Derifrån gief Han närmare och närmare in på kärnan af Tyska Riket, och erhöit daglige fördelar, alle bibehållne af Desz owanliga wett och oförsträcktta hjerta.

Sina stickeliga Generaler lemnade Han ej eller sysselsösa. En del följde honom sjelf, och de öfrige gjorde fienden hwar och en på sit ställe skador.

Jmedlertid arbetade Han på åtskillige gagnelige Fredsslut. Freden war Hans ögnemål, men Kriget Hans nödwärn.

Chur.

Chur. Försten af Saren understödde äfwen wid tilfälle Konungens Wapen; ty Konungens woro honom oumgångelige. Det samma wisade sig sedermera, då Konungen gick honom til hjeld, och fienden hotade honom med ständigt annalkande, då Bataljonen wid Lützen föreföll, wärd at minnas, så för de Swenskas seger och tappre sägtaude, som för den store Swenske Konungen, som där för årar, och Undersätares wäl upoffrade sit Lif den 6 November 1632.

Under arbete, nöda och Konungslige spilor, hänt Han nästan 38 års Alder, sedan Han igenom en ärofull Regering, seger samma Wapen, senaste estertommandernas, så igenom Krig som Freds. Underhandlingar grundade wälfärd, blifwit Sto.

Verldens wäldige taan honom til et mönster; och Swenska Thronens Besittare i synnerhet, ware i sin Purpur så wärdige Konungar som Han!

Utdrag af Beskrifningen om Konung GUSTAF ADOLPH Den Stores egenWapen, öfversatt icån Fransiskan.

Alla Minnes. Böcker uplysas af widfrågade Prinsar, som med Idtte. steg intagit Riken, sköfstat Länder, och med blod färgat bedröfweliga qwarleswor af de stäteligaste boningar.

Konung Gustaf Adolph är ej den ende, som gjort sig odöbelig igenom ewanlig framgång; Han är snarare den ende, som lätit sin Thron hwila på dygd, en Herre, som utöfwat henne i hela sin widb; häst henne förbunden med så stora göromål, och söktjent den sällsynna titelen af stor och dygdig Man.

Han war Religionen tilgäwen, och wi hafwe intet spör efter honom, at Han sökt uphöja sit smille på Öbristendomens, och dess heligste grund. sannings. us

hårda kostnad. Den öfwer Himla-Låran sig uphåswande tanke, styrka war mycket swagare än Hans. Med et hjerta som war böje igt til kärlek, förwålte Han sig med en Preussif Prinsessa, af skönhet och behageligt wett: Han älskade Hennes; men Hon härskade ej öfwer Honom: Hans rena tanke, sätt, och i hjertat rotade rättwisa, hade fåst Honom wid den grundfats, at samwets-ömt handhafwa Riks-Lagarne, och sine Undersätares rättigheter, fastän de instränkte Hans myndighet.

Han älskade sine Undersätare, och ansåg deras heder för största deiffjädren til sina gerningar. Foltet öfwerlygat om sällheten af Hans Regering, höllo för sin största och måst afundswärda magt, at åga et såre i Des hjerta.

Han förstod måsterligen konsten at känna Människor, och urskilja deras egenheter: det stora förtroende, hwarmed Han bebrade Grefwe Drenskjerna och de store Män, som Han brukade i de allmänna saker, skilde Honom wida ifrån de små Konungar, som när de tro sig wara Gålgudar, glomma sig så mycket, at de afwända Undersätarne en rättmätig åra för lofwärde gerningar.

Han war fiende af all skård och osanning. Hans Hof war ingen skådoplats af smickor, förtal och förförljelser; men en samling af större män och större rådslap.

Han föraktade ståt och prunkande kläder; nyfikenhet besmittade Honom icke; Han wågrade sig sjelf et behageligt öfwerflöd, på det Han icke måtte betaga sine Undersätare deras nödtorft.

Han war wänlig, men otwungen, gudfruktig utan stenbelighet eller swärmeri, mild utan klenmodighet eller swaghet, modig utan wrede eller håftighet, statshof utan bedrägeri eller falskhet. Han uplyste sin tid
med

med sit snille; stadgade Europäiska Stats-Föreläggningar, förbättrade Krigs-konsten, gjorde Sverige vördadt och sit äminne älskadt.

Alla Dess Regerings-år äro utmärkte med något stort, hela målningen af Gustaf Adolph är tekad med dygd och välgerningar, och det som gör Honom tyd och så namnkunnig, är, at Han så litet liknat människor.

Konung CARL den Tolfdes Character.

Jag har företagit mig, at gifwa en målning af en Konungs Sinne: et ämne, hwaruti jag aldrig kan få lyckligare slut, än då sanningen får äga fritt språk.

Han har i sin åra varit så stor, at de sagrafste beröm icke kunna göra Honom större, ännu mindre den oblygaste försmädelse minska den heder, som estertidens sansfärdiga vittnesbörd om Honom lämnat.

Gerningarne äro hos tänkande wareser wedermålen, teckn eller wittnen af sinnet och hjertats upsat: de äro de yttre verk, som röja våra slaplynnen och egenstapernerne af våra innersta böjelser.

Samma led ärnar jag gå, då jag följer den Store Konung CARL XI på den wida årans wäg. Hans gerningar äro de kraftigaste bewis til det ädelmodiga hjerta Han ägde, och tillika de förtjente medel, igenom hwilka jag ärnar wisa, hura Han beredt sig et wärdigt rum i Hjelte-Flocken.

Uti första ögnakast igenkänne wi hos Honom den förträffeliga dygd, som bygger så wäl råbande Herrars, som ringaste lydandes lycksalighet. Jag menar en ren Gudsfrukta. Den Kongliga wärdigheten war Honom altid ofynlig, när Han betraktade den Allråbande Herren, Kronors utdelare, och under sin rikaste Purpur glömde

glömde Han dock icke bort sig intet och sin Skapares
aldrig tillfyllest värdeade akt. Han visste sig vara gjord
ibland et wißt antal människor til en magtägande Her-
re; men instränkte likwäl sin magt inom Mildhetens
och Rättwisans Lagar, som aldrig utan den Allmäg-
tigas wrede kunna brytas. Ut wörba sin Skapare,
ansåg Han derför som en hufwud, Skyldighet, den Han
aldrig kunde glömma. Hans ära och egen brist ma-
nade skundeligen af honom så laggreanna biskligheter.
Hans fordylla höghet intog derför: aldrig så mycket
Hans sinne, at Han skulle kunna i erkänsla och tillit
förbigå en Magt, hwars godhet uppfyller så Förstars,
som klenaste uslingars kånbaraste behöf.

Deß för Gud och en helig Sallighets. Lära ni-
tiskt brinnande hjerta-åskar af alla, som sira äminnel-
sen af Hans ädelmod, den otwifwelaktiga öfwerög-
gelse, at i Deß Krona lysse Gudsrikkan.

Skärskåde wi honom vidare i Hans stora och
dyra egenstaper sinne wi huru honom truttit hwar-
ten wett eller mod. Ut Han ägt bägge delarne, der-
om vittnar Hans lycka, som aldrig hade kunnat slump-
wis sätta den skarnad, som Han ägde, därest icke
estertanka och mandom styrte Deß gemenligen äfwen-
tyrliga lopp

(Fortsättning följer härnäst.)

Prænumeration uppå denne Spectator, som kommer at be-
stä af 32 Numror, betalas med 16 Skilling uti Arboresns Bok-
lada på Stora Nygatan, Huset N:o 79.

Stockholm,

Fryckt hos Kumbliins Enka 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 2.

Roning CARL den Tolfdes Caracter.

(Fortsättning och Slut.)

Swad Han uti mogenhet anlagt, wiste Han uti tapperhet utföra. De för Honom och Dess Rike wist utseende och tillika tråffligaste ämnen wiste Hans ansamhet at utreda. Och hwad Han icke altid som försigtig want, erhöit Han genom sin i faran oförsträckt tapperhet. Faror skyddde Han aldrig, utan, sedan de Honom inwecklat, mötte Han dem altid oförsträckt. Hans mod ledde Honom som ostast in uti den hetaste eld, hwaruti Han aldrig sluppit utan at blifwa swedd, utan at häpna, om Han icke ägt i sit inre wäsende en oförlitnelig stadga och berömlig trygghet. Dets wädeligaste ställningar gjorde Honom icke rådlös och brydd, utan snarare oförsagd; ty Han wiste sig genom de senare winna något, men genom de förra intet.

Och aldraminst kunde Han tåla Fienders hot; ty, natutligen intagen af en härslände anda, sparade Han aldrig sin arm där Han kunde tuckta öfwerfittarens djerfhet.

Jag fräntoge Honom bersöre Hans egenteligaste del, om jag ej erkände Dess färdige och oförsträckt mod.

Men den som wil finna en rätt öfwertryggelse om Hans stora och ädelmodiga sinne, må följa Honom i Hans ädla segrar och nederlag. Ehuru så de senare

re til en tid word mot de förra, wittna de dock om Hans jämna sinne i obehägelige skiften, huru nitigt Han war för äran; men huru upriktigt Han föraktade det lätta och flyktiga ryktet, som ofta förmodat Regenters sinnen.

Hwad Han sig företog, det gjorde Han at wisa, huru wärdigt Han bar sin Purpur, huru högt Han aktade den uråldriga Swenska Spiran, och huru innerligen Han sökte at sätta Riket uti högaktning; men aldrig för at rikta sig sjelf af beröm, eller genom sina gerningar söka förwärfwa sig myckenhetens pris. Dygd och den sanskyldiga äran woro i Hans tankar så hederlige utan, som med Allmänhetens bifall och uphöjelse. Ty det är ärligas sohla at wara dygdiga, mera för skyldighet, än för kärlek til werldens pris.

Lyckan war Honom altid kär, när Han fölgde dess Wapen, men aldrig så, at hon någonsin rådde lyfta Hans sinne från den säkra tanka, at hennes natur war ostadig, eller bant dess kärlek för nära wid et ting, som kunde göra Honom så fattig i morgon som rik i dag.

Ut derföre altid se sig Herre öfwer sin lycka, lät Han henne bestå i de förmoner, Han altid i sin nöjsamhet kunde äga. Han lät sin lycka bestå deruti, at wara bland de många tusende Kreatur et, som af sin Skapares hand altid kunde förwänta sig det bästa och tillika nyttigaste. Öfwer denna lyckan war Han altid måstare: en förnion, som i största motgång gjorde Honom föll, och utan hwilken Han midt i lyckans smicker hade warit et af hennes lyckligaste offer.

Stuteligen ansåg Han sin lycka altid såsom förmoner af en tillgifwen hand, och ej såsom naturlig följd af ren färdighet: et ting, för hwilken war egenkärlek sjelf gerna uphåmtar hedern.

Med et ord: Han sökte henne på ärbart sätt; hugnad och glad med hennes ägande, bar Han henne med intet mindre varsamhet, än en oföränderlig lifsinriktighet. Säkraste tecken dertill, at Han war henne mer än wärd. Men huru Han war, då Han henne förlorat, öfvertygat och ännu mera om Des hjetemod och dygd. Som Hans yttre wilsors ombyste aldrig rådde omskapa Des sinneslag, så war olyckan häruti af lika swaghet som alt annat. Ehuru wär och obid, fick hon dock aldrig rubba Hans sinne, sätta Honom i några rådlösa besvär, eller skälla Hans ståndaktighet på något ömmare prof, än Hans hjetemod icke igenomgick.

När Han trädde uti striden, war Han så litet förmåten som förfagd. Han föreställde sig både seger och nederlag, at icke någordera skulle hända Honom oförsedt, och Hans glädje eller ock sorg förlora den måttlighet, som altid är wid en förnuftig estertanka.

Olyckan bar Han således som en Hjelte tilkom. Ut tappa en Seger, ansåg Han altid för mindre skymf, än förlora modet blott för någon oförmodad lyckans wänning. Misslyckades Honom des uträkningar någon gång, förtrot det Honom så mycket mindre, som Han wiste mennisklig försigtighet wara för knapp at kunna föreställa sig alla möjliga händelser; det war en egenkap, man kunde söka hos den aldrullkomligaste, som med samma ringa möda känner den tiden, som ännu aldrig varit, som den förbigångne; och icke hos den, hwars största flit och mognaste estertanka ofta icke förmå det minsta. Sanningen må derfor lämnas det säkra witsord, at Han war en Konung, lika stor i sin motgång som i sin prägligaste lycka: et Sinnes-stick, i lika omständigheter swårt nog at bibehålla för alla.

Huru högt wärde Hans sinne satte på ära och
 D 2 bygd,

dygd, synes aldrig bättre, än då man gifwer aft på den nåd och mildhet, med hwilken Han omfamnade förtjenst och flicklighet. Ingen Hans Undersåte hant på utmärkt wis ådaga lägga flicklighet, förrän Han war färdig at med fördelaktiga wilkor och nådeteln hugna de förtjente. Och de, som hyste ringaste nit för Konung och Fäderneslands heder, ågde uti Hans tankar det fördelaktigaste rum. För erfarne, förtjente och flickelige män sparde Han aldrig sin nåd, de woro Hans säkra Gunstlingar; men andre, som igenom list, tadelswärta och ränker, sökte tränga sig til Thronen, fingo altid med fram gå tillbaka. Et sådant sinnelag bör det icke wördas, som bar så ren afstning för dygd? En sådan Konung bör den icke åstkas?

Då Han, såsom Rättwisans Skyddsherre, borde straffa Lagars brott, skedde det under et mistycke för lasten, men derjemte under et ömmande hjerta för den Han nödgades straffa. Wred wisade Han sig emot begångit sel; men gémde tillika i glömskan de sel, Han wisste wara rättade, och hugnade med en glad nåd den sig Hans ogunst tilförene ådragit.

När Han uti Gålt, til Nitets heder och Fienders skräck, måste wäga både lif och hälsa, begärde Han aldrig annan maklighet än den, hwaruti Hans lägste tjenare bordt finna sig nögd; och fastän den Kongliga Högheten tilbod honom hederligare wilkor än Han sjelf behagade nyttja, satte Han dock sit nöje deruti, at såsom andras efterdöme uti mandom altid wara den förste och i wcllighet den sifte.

At Hans Regering warit et sammanhang af Krigs- oroligheter, är mindre underligt. Det torde åstwen för mången blifwa et skäl, at gōra denne Konung mindre än Han warit. Men brådtänkte Domare! tänk, at lyckan allena förmår aldrig skapa Hjeltar, och olyckan åstwen så litet minska en åra, som i sig sjelf är wörd-
nads.

nadsvärd. Sätter, uppå hwilket den bäres af sin ägare, gör en antingen allstad eller föraktelig. Pröfwa derföre af samma grund denna mätning; så lär du finna, at Han war Stor midt i wälgången, men långt större i de swåraste nederlag.

Hade denne Konung äfwen så ofta ägt lyckan i följte, som Han warit den wärd, hade säkert försnådaren tegat, och smickrare torde wäl ha iwa sagt, at Thronen aldrig burit större Konung. Men då Dess senare utgång icke ägde wanlig utgång, och lyckan började wända Honom ryggen, då heter Han icke Stor, lika som Nulle Han icke förmått bära henne så ädelmodigt, som tillförene, därest en högre stickelse icke gjort en olycklig wänning.

I sin olycka war Han i mitt tycke som störst. Det rörde Honom icke at tappa en märkelig seger, se sin Krigsmagt til en del minskad, til en annan del Krigströdd, och änteligen tilbringa många obehageliga stunder, förr än Han fick i sigte det Land, til hwilket Försynen gjort Honom ägare. Kunde Han i så widriga skiften wara jämsint, och ändock inom sig sjelf alltid fågnas af det hopp, at rätta de största olyckor, behöfwas starka krafter at dömma Honom ifrån Hjelte-namnet.

Et teckn til Hans stora sinne sinne wi klarsynt nog, då wi se Honom så inwecklad i faror och behöwande hylor, at Han ej hinner wälja sig en Waka. Den behöwnerlige sats, at intet wilja rådas af andra än sig sjelf, torde kan hända warit orsaken, hwarföre Han hyllat ensammas lefnaden. Eroligen synes, at Han från södslen warit wigd wid åran, eseer hon både i tanka och gjerning altid intagit det kåraste och tillika befällande rumet.

Sedan jag wisat, huru wär Hjelte i sin Gudsfruktan warit ren, i sin lycka rar, i sin morgång stor,

mot förtjenster wänlig, mot laster skarp och, med et ord, i all ting stor; må jag ock nämna Hans död. Men hwad må jag derom säga? J anseende til Honom sjelf twisslar jag om ingen ting mindre än Des tappra sinnelag. En Konung, som i så många rors ifar icke fruktat för döden, som brutit så många lifshörande öden oförsträckt, som sedt döden så många gånger under ögonen, utan at blunda; hwad skulle wäl göra Honom mera rädd då än förut? Des medfödda och i all ting, äfwen i sjelfwa dygden städiga sinne leder mig, likasom utan ringaste omhugsfande, på den wissa tro, at Han si wäl dödt som lefwat en af Tidewartiwens wärdigaste Hjeltar.

Den tiltagsne och modige ställning, i hwilken Hans särade hydda war sunnen, wittnar ofelbart, at Han i sina sista ögnablick och i sin förriga lifstid tänkt på et wis.

Man kan icke neka, at ju Riket under Hans Regering blifwit satt i den swäraste belägenhet, som ännu är alt för mycket kånbar; hwilket helre bör tillskrifwas Des enwäldiga mågt, än Des personliga egenstaper. Men man måste tillika förmoda, at em Hans hastiga fränfalle icke mellantommit, Han säkert sökt bota dessa reswor.

Werlden.

Ju mera man betraktar Werlden, desto mera löjligt upptäcker man deruti.

Man bör wara skrymtare i Werlden, sade til mig en gång en Person, som noa lårt känna den. Den som icke där wil lära at förskälla sig, ser sig illa före. Alle för stor öpenhertighet är där skadelig; en upriktighet, som icke höljes med någon förflädning, duger där

där intet. Denna föreställning gjorde mig i förstone beskört; men jag fan den billig, när jag såg at han icke sträckt den ända til Religionen.

Man ser nog i werlden af desse Skrymtare. Swar och en känner där at för wäl nödwändigheten at prunka med et utwärtet Men, för at ur agt låta densamma: en lägger förfat för sin fiende, som öfwerhopar honom med höfsligheter; en annan låtsar at tjena oss, då han endast lurar på tilfalle at göra oss olycklige. Man wil synas wörda dem, för hwilka man hyser et werkeligt föragt; man betygar offentligen höfsligheter för en medtåflare, för hwilken man bär en hemlig afky.

När man tycker sig hafwa någon lycka at passa på, tillåter man sig all slags föreställning. Man bör behaga de förenamare; huru skulle man då kunna wisa sit naturliga lynne i deras närwaro? Nej, bättre wet man sticka sig. Den högfärdige ställer sig ödmjuk; den hämndgirige dämpar sin ondskas utbrott; den häftiae ställer sig sagmodig; den egennyttige försvarar offentligen ädelmod, förrådaren trohet, den otacksamme erkänksamheten.

Et sådant Skrymteri har blifwit en alamodist dygd: för min del måste jag wäl dersöre på wist sätt gilla den, änknent jag mycket mer älskar en människa, hwars förhållande är ordenteligen upriktigt.

Werlden har want sig wid detta slags skrymtare, Politiken fördrager dem, Religionen stygges wid dem, Christendomen fördömer dem.

At winläggga sig om at blifwa det, som man siter efter at synas, och at icke wilja synas annorlunda än man är, deruti består Werlds-wetenstapen. Låtta ej at wära Peins, sade Solon, om du icke lärt at wära det. All ting anstår icke alla slags Personer: et förnämt utscende passar ej andra än dem som dertil äro
upso

upfostrade, så framt det icke lyckats at tilägna sig det med smak. Hwad Solon sade til Hofmannen, det kan man lämpa til hwar människa i synnerhet: til den ena kan man säga, at han icke må agera en förnäm man, om han icke förut lärt at blifwa det; til den andra kan man säga, at han icke må agera gwickt Snille, om han icke studerat reglerna, efter hwilka han kan synas vara det med rätta: ty om man änteligen icke kan hålla ut med det stenbara af en falsk förtjenst, af en lätt caractere, så händer det, at så mycket man varit road deraf, at man kunnat med bedrägeri tilwinna sig allmänt bifall, så mycket blifwer man förtretad, då man ser et allmänt förögt följa derpå.

I werlden är intet annat at rätkna på än wettighet: denna wettighet är en stor stickelighet, och sinnes osta hos folk som ej äga någon annan.

Det är lika så stort afstånd emellan wettighet och förtjenst, som emellan snille och hjertats rättfärdighet. Et ögonblick gifwer det bästa hopp, et annat förstörer det; det som synes förhöra det gifwer det snart åter lif: sådant är werldens lopp.

Det skal aldrig bekymra mig, om jag gjort trettio tåfångas försök, alkenast det trettiondeförsta lyckas: jag wet ju, at det går gemenligen långsamt med all ting i werlden.

(Fortsättning följer härnäst.)

Rungövelse.

Af Trycket är wol. utkommit: Tal, i anledning af Hans Kongl. Höghets Kron. Prinsens Födelse, föreställande R. GUSTAF Den Förste och Des Höga Kongl. Ätt, helgad i Arans Tempel, hållit i et slutet Sällskap i Awestad, af Director Schold därstädes Hr Mag. Michael Ohman, och säljes uti Arborens Bokläda på Stora Nygatan för 4 Stik. Er. implacet.

Stockholm,

Tryckt hos Humblins Enka 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 3.

Werlden.

(Fortsättning.)

Huru söga fullkomlig glädje gifwes uti denna Werlden! men också huru öga beklommer, som är utan bot! Ridt ibland de största nöden erfar man, jag wet icke hwad för små motgångar, som minsta deras fullkomliga behag; i de bittraste olyckor är altid någon sötma blandad, som lindrar deras swårighet.

Om wördnad för människors anseende förekommer många oordningars utbrott, hindrar den icke mindre många dygders utöfning. Ansändigheten nödgår en at afhålla sig ifrån stora laster, den förbjuder och at omfatta stora dygder. At hafwa ingen Religion, gifwer et elakt namn och rykte, och at öfwa en alt för strång Gudstruktan är ej i werldens rycke.

Wissa Snillen fattas allenast litet omgång uti werlden; om de det sökte, skulle man finna tila behag som grundelighet i deras arbeten.

Det måst högtänkte Snille, som ej äger denna omgånges gåsman i werlden, går ej up emot et mäkteligt Snille, som den upöfwar. Denne senare gifwer et arbete förtjensl, genom sina wackra wändningar, sina fina uttryck; den förre begrafwer sine lysande tankar uti orjentliga ordalag, hans syl är icke den som nyttnas i den polerade werlden.

Ör.

Förfarenhet i världen är nödvändig. Man får där lära tusende saker, som icke kunna hämtas utur Böcker. Man får där wackra Sebe-Regler; man lär där at lefwa; man lär där at tala, man lär där at tuga. Låt oss göra bested för den nytta, som wi ber af hämtat.

J alt är ej annat än maner, säger folk af god smak. Det gifwes personer, som med de ädelmögaste gerningar icke behaga; det gifwes andra, som med de minsta företningar göra sig oändeligen angenäme. En gör sig stor omkostnad för at tractera sina wänner: måltidens tillredning är kostsam, maten läcker, uppställningen öfwerflödig, winet utsoft, snggheten förträffelig. Hwad fattas där då? et wist behag i dens maner som budit.

Deremot i en Hast-måltid, som Eleantes gifwer, ser man intet owanligt: hwar och en går dock ganska nögd ifrån honom. Hwadän kommer en sådan tillnad? Ifrån maneren.

Amynthas tillbjuder Er tio Ducater, Dorylas sticker til Er Trettio. Den förres tilbud intager Er aldeles för honom; den senares verkliga ädelmod är Er knapt til nöjes. Hwarifrån härleder sig denna grannligheten? Ifrån maneren.

Ucidors hästiga och bitande stämt förtörnar mig alskintet; det af Gerontes, ehuru oflydligt, ehuru fincligt, upretar mig. Hwarföre? Frågar man. Jag svarar: för deras olika ton och maner.

Lucinde fångar, uti sin wärdelöse drägt, alla hjertan; Angelica swaserar ganska grann i Kongsträdgården, utan at någon wårdar kasta ögonen på henne: det kommer an på maneret at klåda sig.

När Leander kommer i Sällskap, kunna Fruntimren aldrig nog beundra honom: hans tal är dock ensaldigt, han talar naturligt. Hans Broder nyttjar
en

endast wackra ord, utwalda tankar; men är dock icke behagelig. Hwad skal man tillskrifwa detta? blotta maneret.

Hwaruti består då detta maneret? frågar den som wil rätta sit. Det är ganska swårt at säga. Jag ser hwad som behagar hos en Karl, jag märker wid första åsynen hwad som stöter; men jag kan dock icke gifwa Er detta så nödwändig behag: naturen har bordt gifwa Er det, eller bör Ni winna det genom omgången i werlden.

Det gifwes selt, hos hwilka allt är missageligt, ända til löjet och röstens ton. Allt är lösligt: det samma, som man beundrat hos andra, tadlas hos dem. Andre hafwa den lyctan at winna almänt bifall. Hwad som kommer ifrån dem är förtjusande; man uphöjer alla deras ord, man finner förstånd i den minsta af deras årbörder, behagelighet i hwad som händelse. Wis undslipper dem, och om man skal gifwa tillkänna bevekande skället til det beröm man gifwer dem, så har man ej annat at säga, än at uti deras maner finnes något man wet icke hwad förbindeligt, som intager en för dem.

Kan man wisa mig någon wackrare Betenskap, än den at förstå tiga i rätt tid.

Antingen tig eller säg något som är bättre än tyfknaden, sade Pythagoras til sine Disciplar. Denne Sede-regel ålägger oss en stor förbehålsambet i våra ord. Att tala litet, är godt; at tiga, är ännu bättre. Wid tusende tilfällen får man röna sanningen af hwad jag här säger.

Tyfnad är ej alltid en följd af upserandet. Dkunighet gör den ofta nödwändig för många.

Om man anser den för dum som tiger, måtte han ännu nogare iagttaga tyfknaden; så blifwer han icke blottstuld för at gifwa et elakt swar, eller ock börjar hans tyfknad anses för et infall af förstånd.

En Stortalare, wore han än den uphåstaste i werlden, förlorat sit anseende, och beundras endast af dumt folk.

Et måtteligt förstånd, utan kunskaper och insigter, kan genom tyfnad ersätta sin officklighetens brist.

Äf så de, som blifwit berömda för kunnighet, måga hålla tiga, än söka winna högagtning medelst långa tal. Utminskone blifwer denna deras försigtighet dem icke trödd til ofkunnighet.

Man bör gå til Hof's, för at lära tala; men man bör icke wäga detta steg, förrän man lärt sig at tiga: ty man måste där alt för dyrt köpa försäkerheten af en farlig oförsigtighet.

Man ser, at förståndige Hofmän i ägt taga strängare tyfnad, än de som lefwa i ensligheten. De tala litet, och tala blott om obetydeliga mål. De som hafwa wärlid gjöra på samma sätt.

Det är en ärrig konst, at kunna innesluta stora meningar i få ord; men det är et ousäkkeligt fel, at med långsamt prat gjöra sakslaper ledsne.

Är jag icke sielf saker til detta fel, och hade jag icke kunnat i fortare ordelag föreställa den Pythagoriske grundlagen?

Jag högagtar icke den människjan som talar wäl, så snart hon talar för mycket: jag wil, at då man säger något wackert, man ock må lämna andra frihet at säga det som är ärrigt: den som icke förstår det, bryter emot beleswenhetens regler.

Man talar mycket i werlden om Beleswenhet; upfostrings-omsorgen går alt ut på detta, såsom det förnämsta föremål; man gifwer ungdomen Läromästare och Gouverneurer endast för at lära dem höfslighets-konsten: alla hämta deraf icke lika nytta.

Uti wisa personers maner är altid något wildt, som upfostran icke kunnat råtta.

Deremot ser man Inckliga Natureler, som endast behöfwa någon kannedom af werlden, för at fullkomligen känna beleswenhetens reglor. Man undrar äfwen derpå, huru de inom kort tids förlopp kunna winna den intagande artigheten. De hafwa et anständig tal, wackra maner, et glädtigt utseende, et jämte sinnelag, utan stolthet, utan föragt. I sällskap med den hetsige wisa de en stor moderation; den öfwerdådigaste skulle icke kunna reta dem; genom sin höflighet kunna de komma til rätta med de besynnerligaste; de söka sin förbättring i sällskap med en hedersman, lära känna dess förhållande och efterfölja det, hans språk och tala det, hans tänkesätt och rätta derester deras.

Beleswenhet är et Lifstids-studium för en hederslig man: et studium utan twifwel af yttersta wigt för dem som lefwa i stora werlden. Ni får där möta led samma människor, som förtretas af alt, granskare, som tadla långt mer än brister, och som äfwen tro sig finna dem hos den renaste dygd; afundsjuke, som säras af andras förtjenst; grymme och wildsinne, som icke kunna röras af det förbindeligaste upförande: en wällagd människa lefwer icke gerna hoy med så besynnerligt folk.

I de minsta mål igentänner man en som är beleswad: noggrann at altid iagttaga den så mycket beprisade fryttligheten, utmärker honom genast den minsta fördrättning. Et ord går ej ut af hans mun, en åtbörd, en blick undfalla honom aldrig, utan at de belesagas med et sådant behag. Alt röjer hos honom en hedersman.

Om människorna woro ännade at lefwa för sig sielfwa, kan hända man då kunde förblåta dem deras wärdslöshet wid omsorgen af en anständig upfostran. Men då de hafwa at lefwa med dylika människor, såsom de, hwad skal då blifwa för Samhälles-band dem emellan, hwilken waragtighet i deras förening, hwilket

fet nöje i deras omgång, om de ej äro tjenstagtige, sagtmobige och höflige finsemellan inbördes?

När man säger mig om en person, at den ej är beleswad, tror jag honom fallen til alla slags fel. Jag må nämna honom wredsam, småbelig, förtalare, otacksam, menedare; så är jag wis på, at alla dessa elaka böjelser finnas hos honom.

Men det gifwes ock intet godt, som jag icke tilltror mig at säga om den, som man försätrar mig innehaftwa Beleswenhets-konsten. Det är en människja, för hwars owäldighet, trohet, försigtighet, jag wil gå i borgen. Ee honom förrätta något, så skal Ni finna hans Dygder icke wara sten-dygder: han förbinde sin sin wän af werkelig böjelse at tjena honom, upmuntrar honom ständigt til ny agtning, gifwer honom wisa råd, och talar med honom utan smicker.

Ni kan hafwa alla möjliga goda egenheter; men har Ni den icke, som jag här äflar, så agtar jag dem föga.

Utän Beleswenhet är mod ej annat än wildhet; ty en sådan ubillad Hjelte öfwerfaller alla menniskior. Adelmod är desutan et lasteligt äbelmod, när den wänstänlige mannen icke kan utöfwa det med behag; hans beställsamhet at tjena oss är falsk, emedan han hemligen söker allenast sin egen nytta.

Huru wackert är det at se beleswadit folk, och hwar en lyckligt at leswa med dem i sällskap! hwad kan wara angenämare, än ömsesides tjenstagtighet, inbördes höfligheter och de intagande maneren wid alt detta! Där framställer man sina tankar utan farhoga för motsäggelse; afunden får ej insmyga sig i sådana walda Samfund; man esterleswer där anständighets stadgar; skämt har där sina strankor, höflighet har där inga; fred stadgas, oenighet förwises.

En beleswad man wisar sig sådan allestädes. Den som

som ej är så nogräknad, tror sig tillåtit at sticka sig efter behag ibland de ringare.

Om Ni wil, at man skal berömma Er för besefwenhet, stadna där icke wid blotta skyldigheten, eller gör Er alt til pligt. Tron, at anständigheten är för Er lika förbindande i sällskap med en sänre och ringare, som hos personer af högre stånd. Desse är Ni skyldig wördnad, de förra godhet.

Jag tror Er ej om at wara artig, om Ni anser icke det för en af Edra skyldigheter, at tala på et höfligt och förbindande sätt äfwen til et tjenstehjon.

Anständigheten tillåter icke, at man i hederligt folks sällskap talar om det man sjelf wet; man bör där allenast tala om det de andra weta. En människa, som varit til sjö, kan den tala om annat än skeppsbrott? Et wäder, som susar för hans öron, kan gifwa honom anledning; en regnflur kan upmuntra honom til en ledsam berättelse om stormar, utan afseende derpå, huru dessa långa beskrifningar göra de andre ledsne.

De måste hafwa denna böjelsen, och efter handen blifwer man sig sjelf til last. Krigsmannen leder samtalet på Läger, Belägringar och Anfall. Skifvaren stryter af sina lydliga äfwenlyd, sin Skönas förmåner. Partigångaren pratar ouphörligen om Wälagors nytta, om wacker ordning i Financerne.

Jag höggat mycket mera den, som, innan han går i Sällskap, lämnar sit Enille i sit Cabinet, än en utmärkt Storpratare, som skyltar med sit wett hwar han kommer. Den förra gifwer sig tid at höra, och man gifwer honom sin tilbörliga agtning; den senare wil ensam råda wid samtalet och synas qwick; en sådan säfånglighet hos en blott inbillad lärde, som icke känner anständighetens fordran, behagar wisst icke.

Belefwadt folk lämpar sig efter alla sinnelag: deras sinnelag fogar sig efter deras som de råka.

I werldslefnaden är således ingen slicklighet nöd, wändigare, än den som utmärkt Alcibiades. Då han war i Sparta, fanns där ingen Lacedemonier, som lefde så strängt eller war mera arbetsam. War han i Jonien, så dref han där wackligheten mycket högre än de wällustigaste Jonier hunnit. Sied han öfwer til Persten, så gaf han icke de präktigaste Perser e ter i pragt och yppighet. Jag måste wäl tabla ytterligheten hos Alcibiades; men jag bör ock å en annan sida berömma en man, som kan ömsa sinnelag, enligt Landet där han wistas, och som är sig sjelf nog måttig, för at kunna, när det behöfwes, kasta sig ifrån den ena ytterligheten til den andra. At i Frankrike kunna lefwa på Parisiska modet, i London efter Engelsmännernes maner, i Amsterdam såsom Holländare, i Madrid såsom Spaniorer; är santerligen icke så lätt, ehuru nödwändigt.

Här har man nu någre regler för Werldslefnaden: hwar och en känner dem, så utöfwa dem, hwar af upkomna ordningar, som störa Samhällets lugn.

Alla Werlds-regler äro icke gode at efterfölja. Man bör hämta den nyttan af det onda, som där beskrifwes, at man föreställer sig det rätt fastigt, och af det goda, som där öfwas, at man upmuntrar sig sjelf dertil.

(Slutet följer härnäst.)

Prænumeration uppå denne Spectator, som kommer at bestå af 32 Numror, betalas med 16 Stilling uti Arborens Boklåda på Stora Nygatan, Huset N:o 79.

Stockholm,

Tryckt hos Kumbliins Enka 1779.

Den

Svenske SPECTATOR.

N:o 4.

Verlden.

(Fortsättning och Slut.)

Werlds-folkets ärelshinad går icke deruppå ut at blifwa fullkomlige Christne; de tycka mer om at spåka sig med det bestwäret at råta sig efter de uppenbare brotliga moden, än at bepara sig swära stråfwande för andra tillfällen, då det skulle kosta dem oändel mindre möda at winna den sanntylbige wissheten. Hwilla betyammer, hwilken wakkamhet, hwilket tvång, och man entwiskas med at afwänja sig wissa sel, som endast äro det i wissa människors hjon; at pelera dessa maneren, hwilla för Gud äga intet behag, at formera sig et glädigt synelag, et lyckligt Snille, för hwilka egenstaper han icke kan belöna oss; utan twärtemot omsorger, för hwilka han skal döma oss. Man gör sig förtig-teligen self serdeind; i stället för at man med litet bestwör kunde fröjla sig, så til sägandes, för intet.

War ärelsheten, säger werlden til sine anhängare; war illstig emot Edre jämnlikar, förskald inför de Store, sträng emot de ringare; lär at förnöja Eora lustar på et löfvert maner, skaffa Et insitt i den politiska Sedeläran; sött desse lebsagare, som befrämja Edert galanteri, som öfna för Et wägen til ynnest. Uppoffra all för Edert befördran: fryt intet med redighet, om din kränker Edert wundna Beröm, om den ska-

dar Eder Lycks-plåner; sterta den fienden, afse den medtåflaren olycklig; tänk endast på at söla Eder uphöjelse. Sådana äro Werldens maximer.

Var ensaldig i Eder upförande, säker Religionen, ömjuk uti Eder uphöjelse, järn i Eder lycka; tjena Eder wänner, haf medlidande med de olycklige, tjena de Stora utan smicker; försaka lyckan för Eder; lid ingen skynman i Eder gäromål, om den än wore nödig för Eder uphöjelse; sök upprätt rättssinnighet och billighet, em det och skulle störa Eder Gärslager: sådane äro Christendomens grundsätser. Hvilken stridighet emellan Gud och Werlden! Hvilken afskillnad emellan den wackra Sedelörens regler och en meniglig Politiks stadgar!

Man älskar sin ofunnighet i allt som ej är werltsgewett. Hwad frågar en nöjes och lyckans Träl efter at känna Gud och Religionen, allnast han känner Ränke-mysterierne, Politikens list, Lidehwarswets ledande sedwänjor?

Man borde säga om all ting i werlden, som hr af Castellau, då man gaf honom Franke Marskalkstafwen 6 timmar förtän han dog: detta är wacker i denna werlden; men jag går til et Land, där sådant intet bätar mig. Et stent äre-rykte, ser lycka, förnäm börd, intet är wacker i denna werlden; i den tilkommande, hwarest högfärd straffas, hwarest de rike hållas för fiender til Christi Korst, hwarest man icke gör någon afskillnad på Prins eller Riddeman, tjenaar allt detta blot til at göra en mera brottlig.

De som äro werlden måst tilgifsne äro icke de sista at inse des fåsänga. Waltalige wid en bedröswelig ofmätning af de wedertwärdigheter, som man måste uthärda med en så otacksam Husbonde, stoggas de wid honom tusende gånger, och fatta änteligen det beslut at öfwergiftwa honom.

Men

Men dessa betraktelser skulle leda mig för långt, och man skulle icke läsa dem: det är så godt at sluta (*).

Kärleken och Wänskapen. (†)

Kärleken är Ungdomens fel, Elderdemens swaghet, Glickors galembop, Dwinnors bötelse, Barns förnötelse, de Storas godremål, de Obitänksammas fördär, de Wisas föresten. — Hvad wil detta säga? — At Kärleks wälde är omstränkt. Kärleken regerar alla Ådrar, alla Rön, och alla Wilkor.

Denna höjelse förorsakar wildhet hos en ung, och ordentlighet hos en gammal. — Bör man då säga, at kärleken är god?

Kärleken utöfwas nu förtiden på flere sätt. En Herre fördärfwat sig genom et Fruntimmer, som han wörbar. Et Fruntimmer stonar iacet en älskare, som intagit henne; utan hwar och en, å sin sida, bidrager til höjelsens besordran. På detta sättet underhålla Timantes och Melanie Kärleken. At göra sig olyckelig för et Fruntimers skull, är at wara lätt bedragen; Edsa at hon med omkostnad förbinder sig, det är ut wara utan hjerta; Wisa lika på bägge sidor, är at ingen ting kunna förebrå sig.

Kärleken afsöper icke utan svartsluka. Swartslukan är ärsbjöd af häftig sorg. Denna sorg medförer andra, som äro långsamma och som förbrå sig.

Swarati bestå då Kärlekens nöjen?

Jag har, tackat ware mina olyckor, icke mera tilltråde i Kärlekens land. Jag har öfwerqifwit små nöjen; men jag har och förekommit mycket ondt.

(*) Swersättning från Fransiskan

(†) Wäwen Swersättning från Fransiskan.

Om jag ville hämnna mig på min owån, skulle jag göra honom bekant med et behageligt Fruentimmer, på det han måtte blifwa Rår.

En Rår förråder sig uti alt. Ångslan är målab i des anfigte. Ingen ting förmår dämpa des yrrel, eller mildra des bittra utseende.

Sålslap, som förtar de sorgnaste sällens lidnad, bereder en tår til ny oro. Des hjerta, et rof för det grymaste, jag menar swartshukan, smattas. Han strättar icke utan möda; han talar icke utan oro.

Hwad kostar det icke på at älsta, och huru dårattig är man icke, då man är tår?

Den, som skal älsta, måste hafwa mycken tid at förlora, och ingen ting utom detsamma at göra.

Pennningen är styrkan uti Krig. Pennningen är nyckelen til Kärleken.

Kallsinuighet uti wånslap alstrar owänner; uti Kärlet orsakar den rasert.

God framgång gifwer annars glädje; men uti Kärlet tilwåga bringar den affmat, löld och sluwad.

Felsteg doljas wäl af en tilwårande Kärlet; hat, som derpå följer, sätter dem i en desto mera flara ag.

De ringare stöta Kärlet med mindre grannighet, men med mera upriktighet.

Kärleken kan wära håstigare än Wånslapen; deraf följer icke at han är mera föransigtig.

Kärleken uppkommer i et ögnablick, och förswinner lika hastigt. Wånslapen tilwäxer långsamare, men är mera waraktig.

Kärleken förbinder sig blindwis; Wånslapen är gransynt i sit wal. Kärleken söder affmat; den är underkastad omwäglingar. Wånslapen är öfwer alla mycker. Den är icke underkastad utan obetydeliga och sällsynta stiten. Kärleken kallnar genom smekande, och uplöses genom benågenhet. Wånslapen stärkes

fes genom tienstaktighet, och eistager genom wälger-
ninaar. Koreeligen, Kärleken är en dårak:ig bøjselfe;
Wånflawen är en wacker Dyad.

Kärleken fordrar et helt annat hjerta, än Wånfla-
pen. Et hjerta, som älskar wånflap, och et, som älskar
Kärlek, äro wida å-skijde. Det ena gäller långt mer,
än det andra.

Det fordras tid, at Wassa sig en wån. Det for-
dras ej mer, än et bøjselfat, at förwårswa en älska-
re. Desf lott, som basigt tilslapas, är ock at lika
hastigt uphöra.

För at wara qwick, måste man wara lår. För-
dårwettiga Enstem! Fartliga grundsats! Kan man
wål akka sig at blifwa lår, utan at sätta hjertats
frihet och själens lugn i sticket? Med dessa wilkor
wil jag wist icke wara qwick.

Kärleken är mera fintelig än Wånflawen, för samma
orsak, som den gör et hrentimmers inbillningskraft
qwickare, men mindre stark än mannens.

Man har mycken möda at förena twåne wån-
ner, som sommit i osäm: a, emedan de icke gjort det,
utan i det aldraytersta. Wållare förlifka sig hellska.

Wånner kunna flere är leska uti enighet. Wå-
llare kunna icke leska tilhopa en enda tima, utan at
gnabbas. Frågar man mig om orsaken, så swaras, at
wånflawen är wis, fredsam och bøjselfig. Kärleken är
troåctom stursk, bullersam och alt förmycket granlaga.

Wållares tråtor wara intet länge. In heter man
tilbedjanswård, än otacksam och otrogen. Man ut-
tröttar sig med at wisa sin ofuld, eller at rättfärdis-
ga sig, då man är brottlig. Omheten wisar sig än-
teligen uppenbarligen. Det, som kärleken har mått
retande, röjer sig, och glade på bågge sidor, at lyck-
ligen hafwa utplånat inbillade fel, hwarföre man in-
bördes mistånt sig, finner man sig mera älskwård,
än tilförene.

Behagshufan härskar så väl hos älskare, som hos älskarinnor. Fulvia förnejer sig ibland många älskare; Dantes tröttnar, at icke tänka på någon annan än Fulvia

Kärlet och hömod trifvas sällan tillsammans. Wis-
het och kärlet hafva än mindre bekantskap

Jag har väl hört berättas, at det en gång funnits wänner; för öfret; har jag aldrig känt dem. Man ta-
lar om Drestes och Polades — Hvilken entalad
väl efter dem? Flere århundrade hafwa framfört se-
dan den tiden de lefde, utan at man funnit en liklik wän-
skap. Wart tidehvarf är ej mera frugit, än de före-
gående.

Hälten Eder, trou mig, innom et wisk antal wän-
ner. Den, som har twi eller tre af et lätt och beha-
geligt umgänge, han är fri ifrån trumgna höflighe-
ter, at förstålla sig, och at smickra, om han ej blif-
wer, genom en slughet, uti hwilken de förnamaste tel-
ja realor, därti wanad. Man eger, genom en sådan
insträntaing, all wänskapens iustighet; man beswa-
ras ej af en långsam förställning.

Den älskar ingen, som talar alt slags folk för
sina wänner. Man måste wara mera egen.

Har du gjort et wal, så lät det räcka hela din
lifstid. Du lærer finna dig långt bättre därwid.

At försöka någon, om han är wår wän, det är
at angriva sig noa sent. Man bör pröfwa dem, som
man wil älska, och icke dem, som man redan älskar,
på det man ej må förebrå sig, at hafwa walt illa.

Lyckan kan nog uphöja oss, för at befria oss från
en oändelig hov-beswärligheter: hon må wara härskar-
inna öfwer några förmåner, men hon kan ej släpa
oss ifrån en god wän.

Ju mer wi blifwe lyckliga, desto mer lærer en
wän blifwa oss nödig.

Hwad

Hvad felar of wål då wi hafwe en wån? Utom honom, hvad hafwe wi icke at frukta? Wi äre beswårade af fallhet, bedrägeri och grymhet. Kan wål wårt höfnodiga sinne blifwa möttat, då wi äre uti et högt anseende, hwaruti alt tyckes wari tillåtit? Skonar wål wår wrede hägon? Det är iust då, wi hafwe en wån at nöden, som genom ömma råd häfwer wår förmätenhet.

Hvem lærer wål företaga sig at säga of sanningen? En Wån. Hwem wil wål rätta wåra fel? En Wån.

Magnus bekänner, at han saknar en Mäcenat, och Alexander en Ephektion. Deras lycka war sådan, at den icke kunde så någon widare tilvägt. Nödwändigheten at hafwa en wån, til hwilken de kunde hafwa et fullkomligt förtroende, war det enda, hwarifrån deras lycka intet kunde ritalla dem.

Man bër icke stråfwa efter, at hafwa et stort antal wänner. Låt of wåra närde med en, som upriktial är of tillgifwen. Det är icke förläceligit at wilja hafwa två, utan för dem, som söka en at rådsöra sig med, och en annan at blifwa rättad af.

Afhören med lärakliga éron en wåns bestraffningar; det är en säler wäg til fallkomlighet. En högnod är en böjelse, som man must wil bestrida, och som man med myckan swårighet öwe winner.

Du misstör jag deras höflighet, som låta sig trefka om, at man rättar dem. Inaen medgifwer, at teitken utwisar ens egna fel. Man lärnar smäcket den mödan at öfwersthan dem. Och det är alt.

Gramdrag ofönda nyader, föstör små fördelar, urbaga dolda egenskaper, låta at icke märka lasterna, och man skal falla dig den bästa wån i wärlden. Råd allenast of hemliga ofullkomligheter; du misshagar wist twifla sj derå.

Upris.

Upriktigheten blir rådförd af wänslapen; och det är juft genom denna upriktighet, som wänslapen försvinner.

Wänslapen förbjuder en ganska stor tilgifvenhet; den wil, at man rättar hwarandra. Wänner wilja dock intet blifwa bestraffade; de bryta, de skutas. Hvad mått skal man då taga? Emedon wi äre så läckre: uppswom oss i det, som kan smickra bäst; men wi må intet inbilla oss, at wida e utöfwa den sanna Wänslapens Lagar.

At wilja det en Wän, då han bestraffar oss, skal hafwa en smickrande behagelighet, oändeligt höflighet, en blind försynthet, at han skal fröjda sina utskälfte, at han skal mildra dem, det är på rent Örn, at icke wilja rättas; det är, at bringa folk til omöjeligheter.

En Wän, som smickrar oss, är farligare än en öwän som bedrager oss. Långt ifrån at rätta våra ofullkomligheter, täl han, at de förbyras til laster, och lasterna til wana. At u sälta allt, wända allt til swaghet, tillåta en öwärdig frihet, bysa en skadelig höflighet, icke hindra et lastbart företagande, gifwa egenmytliga råd, biålla obilliga affigter, at detta gör en smickrande wän. Hvad mera kunde wäl en hämnande öwän göra?

Man smickrar, då man rådfrågar oss. Wi tycke om at blifwa smickrade då wi rådfråge. I blåge fallen behagar bedrägeriet.

Smickrande wänner hafwa sina emellan et slags öfwerenskommelse, genom hwilken de förbindas, at tilgifwa hwarandra alla deras fel.

Någon beder, at man skal gifwa honom sina fel tillkänna; har han wäl et upriktigt upslut at betrakta sig? Jag twiflar derpå. Han b-mod r sig om at låta förstå dem sågnad man gör honom, då man

ej bryr sig derom. Det är et kungsgren, hwarof han betjenar sig at sörelomma granskning, som egentlärleken gjort mycket allmänt.

Jag wille håldre blifwa befullmäktigad, at hålla et Tal för Konungen i Siam, än at gifwa en Wän, som därom beder mig, en underwisning. Jag skulle finna mindre swårighet wid det förra.

Låt oss undersöka våra Wäners upförande, för at rätta vårt eget. Låt oss fasta ögonen på våra egna swagheter, på det wi måge wänja oss wid at fördraga deras.

Wi återfalle lätteligen uti wissa fel; om wi hafwe dem, tillägge wi fäsången studen.

Den olikhet, som finnes emellan Wänner, är den måst gångse orsaken til deras skullnad. Myrill blir uphögd; han har ej mera för mig den snmma tilgifwenhet, som han swurit mig. Om jag wore hans jämlike, skulle Myrill fortsara at älska mig.

Enighet emellan Bröder qwarhåller lyktan innom Slåkten.

Har man wäl sebt något mer förundranswärdt, än Reguli trohet, som, för at hålla sit löfte, lämnar Rom, öfwergifwer sina barn, återgifwer sig i Carthagenens Lager och återtager sina bojar? Wackra efterdöme af mod, och wissa kännemärke på den stora dygd, som war i denne store mannens hjerta! Skulle wäl Regulus segrande, funnat i sin seger wisa någon ting mera ärorikt för sit minne? Låt oss, i anseende til våra Wänner, wara det samma, som Regulus war, i anseende til sina fiender: oryggeliga i våra löften, trogna in i böden.

Swänne Advocater mötte en Skjutsbonde, med hvil-
ken de hade lust at skämta: den första frågan,
som ock blef den sista, war, huru det kom til, at
hans ena Häst wore så fet, och de andra så magra?
Det kommer deraf, mine Herrar, swarade Bonden,
som kände dem, at denna Hästen är Advocat, men
de andra hans Principaler. Bonden hade, tör här-
da försökt, huru Advocaterne riktas, då sjelfwa Par-
terne utmårglas.

D. sade til en wis man som lofwade allt hwad han
begärte, men höll intet; at han förnötte alla sin-
na förmiddagar til at lofwa, och eftermiddagarne med
at ursäkta sig.

Syrannen Dionysius frågade en gång Philosophen
Aristippus, huru det kom til at Philosopher så
ofta ställa sig in hos Konungar, men Konungar icke sär-
deles bry sig om Philosopher? Det kommer deraf,
swarade Aristippus: at Philosopher wetta hwad dem
fattas, men Konungar icke så.

Öfwer en Munk.

Hic jacet exstinctus, quondam venerabilis Finkus,

In rubra roga pro eo Deum roga,

Cujus olim venter, bibit corsica vina libenter,

In fide sincera et caritate vera.

Stockholm,

Tryckt hos Kumbliins Enka 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 5.

Människan.

Människan kan icke rätt beskrivas. Hwad jag tilågnade henne, skulle i morgon icke likna hennes, så framt jag icke kallade henne den omyndigaste af alla warelser, det obeständigaste af alla Creatur.

Et olyckligt föremål för Himmelens wrede, född med jordiska begär, blottstald för oräkneliga uselheter; alltid färdig at falla; farlig fiende mot sig sjelf; kaltsinnig för sanningens behag, bortwändande sina ögon ifrån det goda, hafwande et hjerta som städse motsäger sig sjelft; waktande i sina steg, ständaktig i det onda, ofastadig i sina gudaktiga beslut, fullkommen i brott, bristfällig i sin rättvisa: se där et kort begrep om människan.

Jag skulle snarare kunna säga, hwad människan borde vara, än hwad hon werkeligen är, äfwen som man bättre kan säga hwad Gud ej är än hwad han är. Dygdernas oändelighet hos Gud, Swagheternas oändelighet hos människan, gör oss oförmodne at gifwa en wif utsago.

Denna oändelighet å ömse sidor gör, at Gud är en göta, som människan icke kan begripa, och människan en hemlighet, som Gud allena kan förklara.

När man betraktar människan i äfscende på de fullkomligheter, som himmelen henne förlånt, hwaruti

öfverträffar hon icke de andra kreaturen? När man betraktar det elände, hvaruti synden försjatt människjan, hvilken warelse bör icke då äga företräde för henne.

Hos människjan är alt inkränkt, när man betraktar henne i afseende på Gud; hos människjan är alt oändeligt, när man jämförer henne med andra kreatur, som äro ofkielige at förtjena nåden.

Då Gud skapade människjan, skapade han henne efter sit Beläte; synden har så wanstapat människjan, at man icke mer igenkänner, huru en rea Gud har kunnat wara des mönster och uphofsman.

Wi berömmе människjans förstånds förträffelighet, des djupa kunskaper, des trogna minne, des mångfälliga skickelighet: alt detta förtjenar sannerliken intet mindre än war förundran; men det fördömer henne dock, om hon ej anwänder sin skickelighet til et heligt bruk, om hon ej uppyller sig med kånedomer af sin Skapare, och om hon icke påminner sig den ewighet, dit hon bör lyfta.

Hwarpå grundar sig ditt högmod, du stolta människja? På hwilken sida jag anser dig, i hoghet, i uphöjelse, försedd med en tåck Siäl, med et ädelmodigt hjerta, med et högt förstånd, också beprydd med kroppens behagliga fullkomligheter; så finner jag dig dock altid människja, det är dödelig, et swagt kreatur, underkastad wilfarelser, trål under lustarne. Stor anledning at förödmjuka dig! Du anser dig allenast å den sidan, som gynnar din fäfanglighet; uphör dock allenast en liten stund at wara så höflig emot dig sielf, betrakta dig, om du kan, i din rätta krets, näps den första retelse af et sådant högmod, dina swagheter til trots; så skal du, blodfull deröfwer at hafwa hast så mycken stolthet jänte så stor orsak at förödmjuka dig, säga med den wise mannen: Blaka Inbilning, hwadan kommer du?

Wår

Människjans högmod alstras af des fördärf: liksom Insecterne, hvilka härstamma från Sörutnelse.

På hwilken sida man anser människjan, finner man henne omgifwen af swagheter. Des förstånd förvirras af tusende orolige tankar; det ser sanningen allenast til halfs; i des kunskaper insmyga sig oändeliga omvigheter, inblandas sig mångfalliga wilsärelser, som hon icke kan blifwa warse, hundrade mörkheter, som hon icke kan utreda; i des wilja upstiga elaka böjelser; des hierta tyranniseras af lustar; des förnuft uplyses af swaga sken; des kropp, som dageligen förderwas, betungas des själ, och gör den nästan osticklig til alt godt.

Människjorna känna hwarken deras swagheter eller deras förträffelighet. Om de woro öfwertygade om sin höghet, skulle de icke nedlåta sig ända til Creaturens slände; om de insågo sin osförmögenhet, skulle de icke sätta sig up emot Gud.

Den största förstånds-syrka är icke fri för swagheter: den wise, ehuru wis han är, har något at förberå sig å bräcklighetens sida; wi äre människor, och måste synas det emot war wilja.

Människjan klagas på sin swaghet, för at ursäcka sina fel: säfångt förberåande! Är det nog at årkänna sig swag? Böre wi icke hämta uti Lagarne, Sedelära och Evangelium den styrka, som wi sakne?

Det är så sant, at wi hafwe alle samma swagheter, at wi igenkänne oss äfwen i deras afmätning, som likna oss minst.

Hwilken förunderlig sridighet finner man hos människjan! Hon förmår intet, och alt är henne dock möjligt. Låt oss förklara denna sridighet. Wårt genomträngande förstånd bildar ouphörigen, war idoga handslög bispringer lyckligt war listiga Tabildnings-krafts bemödande; och alt är lätt för oss. Wi gifwe Floderne et annat lopp; wi bygge Sjöar
E 2 der

der i ödemarker; wi förändre efter vårt behag Land-
Skapernes utseende; wi tvinge jorden at öpra för oss
sina häfwor, hafwet at rikta oss, alle Elementerne at
tjena oss: se, hwad människian förmår!

Men låt oss äfwen derjämte wisa, huru ganska
många ting äro för henne aldeles omöjelige. Hon
kan ej öfwerwinna sine nycker, eller underkufwa sina
lufstar: hon kan icke stadga sit förstånd i sanningens
undersökning, eller sit hjerta i kärleken til det goda;
hon kan icke, fly det som är henne farligt, och sätta
det som är henne hälsosamt; hon kan icke lida det
onda, eller fördrifwa sjukdomar; hon kan icke lida sin
siel, eller bestrida sin siel; hon kan icke njöta sig med
litet, eller blifwa förnögd af mycket: se, det alt är
omöjeligt för människian! Hon förmår alt, önskanne
hon förmår intet; hon förmår intet, änskönt hon för-
mår alt. Des oförmögenhet är almän, des maat är
instränkt; des maat är oändelig, des oförmögenhet har
sine gränser: hwad hon kan uträtta öfwergår det som
är heane omöjeligt; hwad henne är omöjeligt öfwer-
träffar det hon kan uträtta. Jag wet nog, at jag
här motsäger mig siel; men just denna min sridig-
het bör tjena til bewis på den jag försäkrar wara
hos människian.

En annan sridighet finner man i människians för-
stånd: hon kan icke förena sina känslor. När hon
fruktar, häpnar hon öfwer det som hon hoppats; hoppas
hon åter, anser hon sin förra fruktan för fåsånkelig:
hon misstror den glädje hon har, och knotar öfwer de be-
kommer hon känner. Des närwarande betraktelser för-
dömma dem som fort förut sysselsatt henne.

Människian har fått på sin lott et förnuft, som
leder henne til det goda: lycklig, om hon icke hade et
hjerta, som förledde henne til det onda: sållan hafwa
beggedera samma känslor. Förnuftet wil beherska
hjertat; hjertat å sin sida wil stadga lag för förnuftet.
Hwil

Hwilketdera skal behålla segren? det goda partiet är alltid måst öfvergifwit: förnuftet måste följakteligen duka under.

Hwårt man går, bår man omkring med sig, ty wår, detta så lätt förderfwade hjertat, om det icke redan är förderfwat. Såsom det är ganska lättörde, behöfwes icke mer än et ord, et tal, en blick, det är redan förmycket: det faller för dessa första frestelser.

Människorna hafwa alltid fiender at beskrida. Sedan de segrat öfwer en lusta, upreser sig en annan, som också skal kufwas; sedan den blifwit dämpad, upkomma deraf flere, til hwilkas nederläggande fordras et nytt hembdande. Denne werlden är icke något hemwilt för Freden. När den föstliga begärelsen blifwit förswagad, upreser sig årelyfnaden, och sedan denna blifwit nedslagen, intager girigheten des ställe. Hela wår lifstid förslår icke til krigets utförande mot wåre fiender.

Den dygden, som kallas måtta, är ofänd för människjan: Hon updrifwer allting til en oförnuftig ytterlighet. I des glädje ser man slöseri, i des bedröfwelse wannagt. Om hon åstundar något, ifånas hon; om hon förlorar något, oroas hon; om hon är högt upfatt, är hon fiolt.

Ostadiighet är människlighetens tillhörige lott. In frukte wi det onda, än förhårde wi oss deruti; en stund äre wi sedige, en annan åter brottslige. Det kan wål hända, at sådana människjor gifwas, hos hwilka dessa omsiften äro intet mindre än werkningar af et förderfwat hjerta; skulle man ock högst kunna tilskrifwa det den naturliga bbielsen, som de hafwa för ombyten; skulle det dock kunna tjena dem til någon ursåkt?

Öfre wi wål annat, än löpa från det onda til det goda, från dygd til last; återkomma från brott

til sedighet; återwända från sedighet til vordentelighet? Är icke wår lefnad liksom ebbe och flod.

Ibland människjorna gifwes ingen säker regel, intet stadgaadt omdöme, ingea wiß mening. Hwad som i dag anses för brott, hålles i morgon för förtjusfi. Hwad som är nu sanningswißt, anses en annan gånna för wilsarelse. Är icke dygden alltid densamma? Förändrar hon sig efter särskilde snille-arter? Säsom hon är oförgångelig, så följer hon icke det förderwade människjo-kynnet. Säsom wi äre förderfwade, så wete wi underkastia henne wår inbillnings-nycker.

Människjan canoniserar hela sin wilja. Hon tror, at hennes iswer at önska och befrämja något, är et kännetekn til des rättfänighet. Derifrån härleda sig desse fördomar, denna enwighet at ej afflä från sit uppsät, denna halsstarrighet at fullfölja et beslut, ware sig råtmätigt eller oråtmätigt, hwilket man icke mer undersöker.

Swilken stor wilsarelse! Man tror sig icke bedraga sig, emedan man använder sjelfwa Religionen til sit fölebande. Hwarest man icke ser något stenbarligt ondt, där mistänker man ock intet wara för handen: man inbillar sig, at alt hwad man gör är godt, efter man wille at det wore det; så skulle det icke lossa mera möda!

Hwi skulle människjan hafwa en wilja, och hafwa den så stridig emot sin Skapare? Gud wil, at wi skole wara helige och fullkomlige säsom han är; människjorna wille gärna, at Gud wore dem behjelpelig i deras brott, at han bifölle dem, på det de desto dristigare måtte kunna begå dem.

En studerar i Språken, en annan wil blifwa Naturkännare; den ene lägger sig winning om Geometrien, den andre tilbringar sin tid med at lära Geographien; men ingen gifwer sig et ögnablick tid at ut-

for

forstå sig sjelf, at låra kånna sig sjelf: denna wårds-
lösheit kan ej ursåkras.

At kånna sig sjelf, är af alla wetenskaper den wid-
sträcktaste den wigtiaste, den minst ofwade. Philosophien
har inkrånkte kunskaper; Theologien är ej ougrundelig;
Rådens och Utkorelsens hemligheter kunna uplysas;
men människans hjerta är et djup, som är ganska
swårt, jag kunde säga omöjligt, at utgrunda.

Det är lika så swårt för människjan at kånna
sig, som det är för Änglarne at kånna deras Skapare.
Gud i sina fullkomligheter, människjan i sina brister,
äro lika vändelige. Wår oförmögenhet, at kunna hin-
na til en sådan fullkomlig kånndom af oss sjelfwa,
kan ej ursåkra wår wårdslösheit. Låt oss länge gran-
sta oss, låt oss städse ransaka oss: om arbetet är swårt,
så låt oss och komma ihog at det är nödigt.

Wi måge arbeta, så mycket oss behagar, på wår
sjelf-kånndom; det skal dock altid något undfalla den
noqgrannaste undersökning: man kan aldrig så forstå
i sit hjerta, at icke något där förblifwer oss obekant;
hwad skal det icke då blifwa, om wi aldeles underlåta det?

Huru wele wi kånna andra, när wi icke kånne
oss sjelfwa? Om wi förklåde oss för oss sjelfwe, är det
otwiswelaktigt at de göra det ännu mera.

Människjan må wara i hwilken belågenhet som
hålls, så tror jag dock ingen om at upfinna hemlig-
heten at göra henne förnögd. Om Ni från et rin-
ga lefnadsfått flyttar henne up til et högre stånd, så
skal hon beklaga förlusten af sin frihet; och om Ni åter-
för henne från detta sten-lyckliga tilstånd til des förra
lefnadsfått, så skal hon beklaga sig öfwer eder orätwi-
sa. Årefulla och tillika olyckliga wilkor! årefullt der-
utinnan, at människjan äger en sådan höghet, at hon
sätter sig öfwer alt, och at besittningen af et det hög-
sta Wäsende kan allenast upfylla des hjertas widsträck-
ta begär; olyckligt derutinnan, at des åtrås eid aldrig
ut

utslädes. Hon suckar efter det som hon ej äger, ser med afund andras lycksalighet, är orolig öfver sin egen, söker vinna en fullkomligare; men at söka werkelig sálhet ibland kreaturen, det är at wánta sig wálsignad frukt af en förbaunad jord, det är at wilja söka Gud i förberfwets stöte.

Om människjan kunde wara lycklig i denna werlden, förbidade hon förgáfwes en annan. Såsom det tilkommande lifwets sálhet är allena fullkomlig, är ju det obilligt, at beklaga sig, det i denna werlden ej en sådan finnes.

Ibland människjor finnas inga lyckliga: wet man wál hwarföre? Wi sätte för mycket wärde på de ting, hwilka wár arelyfnad med förtret ser sig afhände; wi sätte icke nog stort wärde på dem, hwilkas åtnjutande blifwit of förunnadt.

Begäret gör föremåten större för wårt förstånd än de werkeligen äro: detta inbillade wärde försvinner för wára ögon, så snare besittningen tillåter of at skåda dem närmare.

Man låter sin wálsárd bero af så många ting, at man slänger sig ifrån all hwila. Hwilken wil nu mera wara nögd med et måtteligt heders-rykte, med en lagom lycka? Och likwál gifwes icke någon annan wág, som leder til lycksaligheten.

Wi bedrage of, då wi med wára olyckor föreställe of, at litet mera hålsa, litet mera förmögenhet, något större namn skulle göra of lyckliga. Hwem är det wál som anser åtnjutandet af en beqwámilig lycka, besittningen af et stort namn, friskallelsen ifrån alla slags sjukdomar för en werkelig lycksalighet? Uck! nej, människjan kan icke så nöjas med sin lott!

(Fortsättning följer härnäst.)

Stockholm,
Tryckt hos Carl Stolpe, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 6.

Människan.

(Fortsättning och Slut).

Människan är wist at beklaga, då hon så mycket önskar hwila, då hon endast arbetar för at få hwila, och dock änteligen icke kan lewa i hwila. Man beklagar sig öfwer det bekymmer, hwaruti syflor försätta en, man längtar efter en sula lefnad; får man åter frihet at smaka des lustighet, så tyckes den vara osmakelig; man finner sig olycklig at vara utan syflosättning, och såsom man icke då mera kan fördraga sig sjelf, störta man sig åter i oro: hwilken orimlighet, hwilken ostadighet!

Wi wandre genom arbete, bekymmer och siken bestålsambet, för at hinna til hwila: under hela lifetiden är man i rörelse och arbete; hwaråt syftar man? åt hwilan. Hwarföre uppsjuter man då at skaffa sig den?

Huru mycken tid hafwe wi at wistas på jorden? är tusende års lefnad och lofwad? Har någon Ängel, enfom dertil affänd ifrån himmelen, försäkrat oss för en annalkande döds fruktan! Om wi skulle vara odödelige, så skulle wi icke kunna vara ifrigare för at upfylla flere Tidshwarfs behof.

På et eller annat sätt bedrage wi oss: ty antingen tro wi at denne werlden aldrig skal slutas, eller upgifwe wi alt hopp om et tilkommande lif. Dea myckna möda wi göre oss utmärker den icke wår til-

gifwenhet för de närwarande tingen, och wår falsk-
nighet i affeende på de tilkommande.

Om Eron icke förut underwisat mig derom,
skulle jag icke kunnat föreslå mig, at alla människor
warit ämnade til odödlighet: jag ser ju många så les-
wa, som hade de intet hopp derom?

Det gifwes intet ögonblick, som människjan icke har
orsak at sakna. Hon bör frukta det tilkommande, be-
klaga det förflutna, mistro det närwarande. Det
tilkommande, som icke står i des magt, bereder kan
hända för henne stora olyckor. Om hon betraktar det
förflutna, hwilken orolighet måste det förorsaka i hen-
nes själ! De förbrytelser, som åtföljt des ungdom,
måste verka hos henne en häftig ånger; des wårds-
löshet, under det hon gjort något litet godt, måste blif-
wa för henne en ständig orsak til blygd: Dyrhörigen
blottstald för sinna lustars öfwerwäldigande anfall, är
det närwarande för henne en högst fruktanswärd tid.
Alla des med en förunderlig skynsamhet framlöpande
stunder hafwa, kan hända, set henne falla utan hopp om
des uprättelse under de påföljande.

Det närwarande står allenast i wår magt at sty-
ra; och denna tiden låte wi dock beröfwa oss. Wi
gjöra oss räkning på det tilkommande, ehuru förwisade
wi kunne wara om des owisshet; de tilkommande Tids-
hwarfwen äro föremål för våra begär; wi nalkas med
wåre tankar dessa ännu så afslagsne åren: när de än-
teligen framhinna, förekomme wi likaledes de följande
med wår längtan. Människjan finner sig således al-
drig lycklig; hon anwänder alt sit bemödande på at
wara det, och inskränker sig inom hoppet at blif-
wa det.

Äf det tilkommande, som man på långt håll
äskäddar, ätundjer man sig med nägra år, utan at be-
finna de ewiga åren, som gjöra det tilkommande rätt
fruktanswärdt. Inom tio år skal min lycka wara
gjord,

gjord, säger den egennyttige werlds-trålen. Hvarföre har jag icke tjugo år ännu at räkna på, ropar den lärde; så skulle jag blifwa den förnämste i min wetenskap. Sådant tungomål förer en och hwar, och ingen säger: kan hända, at det är innan kort afgjort om min ewighet; döden, som snart beröfwar mig hwad jag besitter, lärer mig nog förnimma, at jag gjort mig räkning på dagar som mig icke tillkommit.

Om människan wäl anwände sin tid, skulle jag gärna hålla til godo, at hon beklagar sig öfwer naturen, som strängt inkränkt hennes dagars tal, medan hon förunnat somliga oskälige djur en ganska långwarig lifstid. Om hon ock hade gifwit oss en sådan, skulle wi deraf blifwit mera kloke, och förre uplysne om werldens slård? Skulle wi ej altid haft samma hopp at kunna rätta oss några timar före döden?

En längre lifstid skulle gjöra lastens wägar ännu rymligare. Sjelfswållingen skulle, sedan han nog länge wandrat på dem, ganska sent erkänna sin wiljefarelse, och sedan hafwa så mycket längre wäg at sölja innan han blefwe sedig.

I stället för at anklaga naturen, måtte man hållre lasta sig sjelf dertföre at, änstönt lifstiden är kort, man likwäl gör sig så mycken möda för at gjöra den brotflig.

Beklaga sig dertföre at lifstiden icke länge warar, det är at icke tala hjertats språk. Det gifwes ingen som icke finner den alt för lång, emedan man söker at med nöjen fördrifwa så ganska många des ledsamma stunder.

Hwilka skal man nu tro; antingen dem som säga at lifstiden är altför långwarig, eller dem som beklaga sig at han icke warar nog länge? De förre hafwa affeende på det tillkommande, som långsamt ual-las; de senare betragta det förflutna, som snält framfarit: alle låta de det närwarande unslippa sig.

Lifwet är wisserligen kort, när man öfvertvågar, huru mycken tid behöfves för at fullkomna sig i dens ögon, som derföre skal af oss fordra redo; men det är noa långwarigt, om man Christeligen hushållar med alla des år.

Lifwet är kort för dem som lefwa i werldens glädje, det synes endast långt för dem, som sucka i bedröfwelser. Job beklagar sig öfwer lång lifstid, och Salomo tror sig kan hånda dö för uag.

Människan anropar himmelen med tåta böner, at han wille förlänga hennes dagar: om des wilkor bleswe så förändradt, at hon dömdes lefwa flere secler, skulle hon än ifrigare anhålla, at blifwa förkonad för en bräcklig ålderdoms olågenheter.

Lifwet är alltför kort, utropade en stor Konung, då han betraktade sit Slotts tåcheter. Endast medelst denna betraktelse antingen bestraffade han sig, eller förefom han hiertats förborgade lustar. Människans årelynnad är werkeligen alltför stor, des förslager äro alltför wacklande, för at inom så kort tid kunna verkställa dem.

Om wi hafte nog tid at arbeta för ewigheten, hwarföre såae wi at lifwet är kort? Hwarföre för öfrigt så många förslager, så många anläggningar, så mycken tilgiftwenhet til det jordiska, om wi äre öfwerlyfde, at wårt wistande där är icke långwarigt.

Macenas bekymrade sig föda derom, at han war ful, krockygig, lemsstympad, allenast han lefde. Wi hafwe alle en lika stark åtra til detta lifwet, ja de fleste hafwa en ännu brotfligare. Wi gofwe gärna til spillo, jämte kroppens förmåner, kunskaper och sielfwa dygden, om wi dermedst kunde öka wår lifslängd med någre dagar.

Snapt börjar hafwet uplysta sina wågor, förr än den girigaste köpman lättar sit skepp, för at rädda sig

undan skeppsbrott: man må säga hwad man wil, lifwet är färare än rikedomar.

Man frågade en dag en Philosoph, hwad lifwet wore. I sen mig, swarade han, I sen mig intet mera. I jämsförelse med det tilkommande, är det wist sant, at man allenast syas och går framom i werlden. Man ser och där, man ser och där snart intet mera. Wi synas där icke, wi hafwe synts där: ty alt har flydt undan, alt är förgånget, och det närwarande drager sig för och undan.

I ungdomen lofwar man sig många lefnads-år; wid mognare ålder lofwar man sig allenast några. Jag torde kanste lefwa än et år, säger den utmattade Gubben, och alltid har han lika hopp. Man finner således sine dagar slutade, när man är som måst sorgfällig om deras förlängning.

Allt hittills hafwe wi lefwat antingen för Öfwerheten, eller för wåre wänner, eller för en maitresse, eller för lyckan. När skole wi begynna at lefwa för och sielfwe? När skole wi lefwa för Gud?

Fåfångt nitåskar man emot tidernas förbårf: så länge människjan lefwet, wil hon ej inse det. Döden allena förmår förtaga denna förblindelsen från hennes ögon. Allt dittills behagar henne wilsefarelsen, sanningen förtdörnar henne. Hon gör sig sálhets-tanlar om det hon ej äger, sicker efter höghet, mattas i ledighet, eller syfselfätter sig med onyttiga arbeten; den sista timan öfwerfaller henne wid dessa dåragtiga förrättningar, och hon erkänner at hon bedragit sig.

Hurudan är de döendes första uelåtelse? Den liderlige Ynglingen, den oråtrådige Ambetsmannen, Beredsqwinnan, den årelystne Hofmannen, alle ropa de: Wi hafwe farit wilse från sanningens wäg! Hwilken olycka, at icke kunna öyna ögonen förr än i den stunden, då döden skal tilsluta dem!

Döden, som visar oss uselheten af de skapade ting, som wi här åskat, upptäcker äfwen för oss det rumets förträfflighet, som wi hafwe fördragat.

Döden upptäcker för människorna werldens fåfångligheter, men logar dem icke derföre derifrån. Wäre lustar upwakna i denna swära stunden; hjertat suckar håftigt efter de föremål det nu skal missa. Den hämdgirige döer utan at förlåta, den rike döer utan at lämna uplysning om råtmätigheten af sin egenboms fång, skrymtaren döer i sin förhårdelse.

Wi anse andras död för en dem timad olycka, i stället för at wi borde anse den såsom en påminnelse om den oss hotar. De argaste hofswar kunna ej afhålla sig ifrån at utropa: alt går förbi, alt nalkas sit slut; besinna de då, at de sielswe skola framtida, och at deras slut icke blifwer mindre hastigt?

Hurudan skal då deras förtwiflan blifwa, som inkränkt sine kunskaper inom onyttige tankar om döden! De få då se fåfångligheten af deras wetenskap, dåragtigheten af deras uträkningar, och lära först i döden huru de bordt lefwa, i stället för at de under hela sin lifstid bordt lära huru man måste dö.

Alt förgås för en människja som döer; werlden slutas för henne.

Äf et ögonblick heror ewigheten, och detta ögonblick torde wara förbundet med söljande betraktelse:

Det kommer en natt, då ingen kan arbeta. Om omvändelse förslagen fattas altför sent, kunna de icke verkställas: en af satit ånær sig jånrande själssuckningar blifwa icke mera hörde. Man kan ej åkalla Gud, eller öf beder man honom förgåfwee; man gör icke bot, eller gör man det allenast til halfs; man åstundar dygden utan at altför mycket stoggas wid det onda; man bemödar sig långsamt at öfwerigifwa lasten, utan at kraftigt omfatta gudaktigheten: åntelligu